

boko 80 nan d. 20
1992 SAN KALO SEEGINNAN

Jekabaara

Jamone

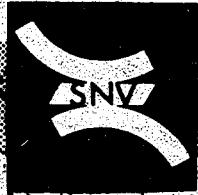
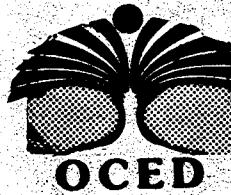
GHEE COTTA N'A MUSUMA KUNNAFONI

Faamuya

Yirwatoñ

MALI BALIKUKALANKO BE LAHALA JUMEN NA

Dakunw

N° 2
Nebila : wasa ni kunnawolo

N° 3
Sigida ni kunnafoni

N° 5
"FAO" baarabolo ni Kaboyila-kaw cesiraw

N° 6
Balikukalan be lahala jumen na Mali kono ?

N° 9
Sira n'a kasaraw

N° 10
Yeko de ye foko ye

N° 10 ani 11
Yeredon kene

N° 12
Sabunuman tabanko

Debila**MOGO KO-DON BE, I KO-BEE-DON TE****Wasa nii kunnawolo**

Ni mogowulila k'i joko o ko kanma, Ala b'o latige i ye koyi, sanko ni konumandon ! Bamanancékoroba dō delila ka nin ntaalen in fo n ye. A ko ne ma ko : "N den, n'i y'a m'en n ma n ka juru kune, i y'a samanni de dan sira la" ! Anw Malidenw ka wasa lasabatira nténendon, 1992 san kalo 7n tile 13. O don o, an ka jemufanga jobère belebele laban sigira sen kan lakikala, n'o ye depiteblonye. Alamisadon, kalo tile 16 kera depiteblon kura o ka nogonye fôlodon ye. Hêre ni daamu, o ye Malidenw ta ye sa dëre !

An koni be min jira an balimaw la, o de ye fana ko jemufanga be baara kebali bolo de i n'a fo kono min b'a kili ta a da la k'a lajango kono kona tòw la. N'o kili o ma tila a la ka bin ka jensem, a yere daburu b'a ci de ! Abada a koni te ke kono den y'a bolo. Manamana mankanw dabilatuma sera an fe sa de. An kogo dawaati sera nogonfe jamana kono ko girinw na, k'u dabali,

k'u don an sago da fe. Mun be hêre bo dije kono ? Hêre dun mana manama na soro sogomada fe, siga t'a la, a be manamana taa tilegangengen fe de ! An k'an sebe don an sigidaw lakani baaraw ma ; an ka senedugukolo firi k'a don an sago da fe. Bamananw ko ko : "Ala te maa kelen fa ye de" ! N'o be ten (o dun be ten fana) ant'an cesiri. Aw m'a ye, fen o fen be dije kono hêre ni bône na, a bee b'an adâmadew de kanma de. N'an y'a min soro li da an nin kan, an b'o de soro de ! Aw m'a ye, fen kelen de jininendan jamana den numan kelen-kelen bee fe. O ye nin de ye : bee k'i joda fa jamana kono i ka hake la, ka soro k'i segennafijebô, walasa i ni barika ka wulia kanma tuguni ! Cikelaw, baganmaralaw, bololabaarakelaw ; birokono baarakelaw, an bee k'a dôr k'an kelen kelen ka joyorofa de be jamana in bo nogô la de ! I n'a fo an jenogon Abdulayi Bari y'a fo cogo min

(Ala ka lahara nogoya a ye) : "Janiya numan ni kumamugu si te na jamana in nafa, fo fen kelen : waleya !" Adamadenya sinsinbereye baaraye. Awa sago be baarakela kelen dôrôn de la. Nontë, nantan ta ye : gëre i k'a dun ye ! Gëre-ka-dun dun nen te timiya dôr barisa sago t'a konobara donfènw na. Awa an bee ni baara !

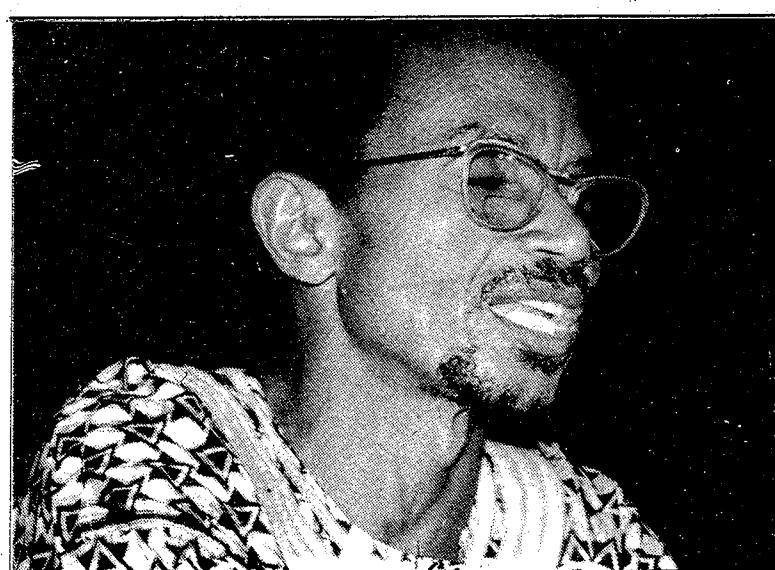
Fen min ye boko in kono kow ye, aa, an ye sarabaw nini aw ye de kunnafoni blon kono ! Sanni an k'an da don olula, an be folok'aw ladonniya ko lahidu bora a sira fe. N b'a fe k'a fo aw ye ko aw be sira (muguma ni sisi samanta) kunkankow soro bolo in ne 9 la. O diyara aw ye de ! Ayiwa n'b'aw wele fana, boko in ne 7 n'a ne 7, fa ne 8 kono, aw ka Mali balikukalanko kunkun n'a jenjen bee don. Aw be nogonye kunnafoni fana soro ne 6 ni ne 7 ani ne 8 la, an ye min dantige aw ye boko kosa kono. Fen min ye ne 10 ye, fasoden numan ka kene, an ma nin e o fana ko, kuma te "tulon te sebe sa" ma ne 11 ni ne 12 la !

K'an ben boko 81 nan !

Kunnafoni nafama

K'a damine Jekabaara boko nata la, aw be na kunnafoni soro kaaba kan. Maninkaw jujon n'u danbe, kaaba blon n'a joyorofa dije kono. Kaaba sigibaga fôlôw ani Keyitaw nacogo Kaaba.

Tumani Yalam Sidibe
ko Banumanke

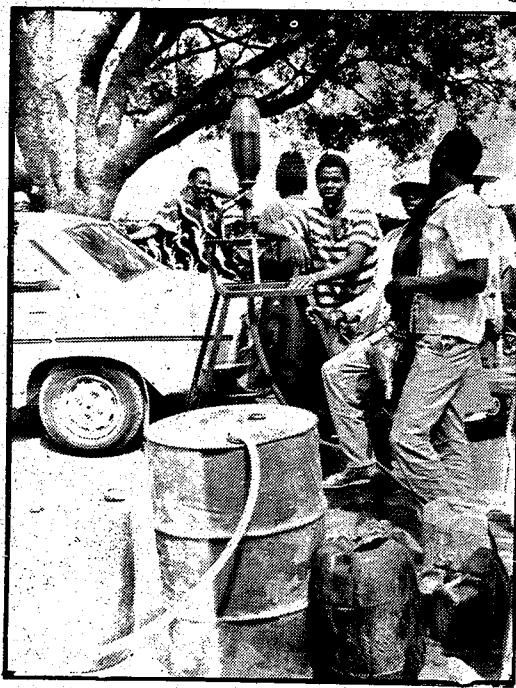

Mali depiteblon nema : Karamogoba Ali Nuhun Jalo

Ka se duguw ma

Sigida ni kunnafoni

I'n'a fo an'y'a lahidu ta aw ye Jekabaara boko 79 n kono cogo min (kalo 7n), nin yoro in na an b'an da don Segu njogonye kunkun n'a jenjen na k'a fo aw ye. Hakili lajigin siratege la, an y'a jira aw la ko njogonyeba in min y'a ta kalo 6n tile 16 fa tile 26, k'o latigera "PANOSI" baarada de fe, n'o ye sigidaw lakana baarada ye, min sigilen be PARI (Faransi jamana faaba). An y'a jira aw la fana ko banumanke baaradaw ani kunnafonisben sebenbagaw tun be kene in kan. Njogonye in kera "Gabiriye Sise" togola dunan jiginso de la (Segu).

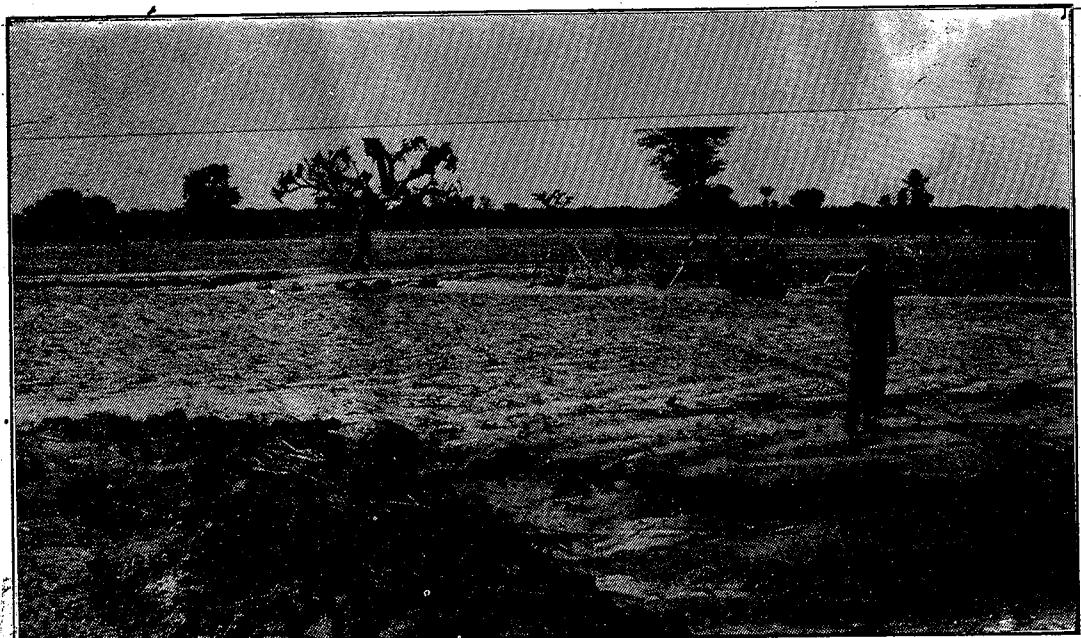
An ka kene ya baju b'an
sigidaw de ladoncogo la

Taratodon, kalo 6 nan tile 16, njogonye min be wele ko d'farankankalan (Semineri), o baaraw kundonna ni Segu marakuntigi ka jemukan ye, ani PANOSI baarada togolamogo, n'o ye an balimamuso Faransuazi Hawelanzie. Jemukan mindara olutakan, okera banumanké baaradaw ka sirijogonna baarada (CCA-ONG) togolamogota ye, n'o y'an balimamuso Konela Mariyamu Tarawele ye. O jemukanw temennen ko, baaraw daminena ni banumanké baaradaw (ONG) kofoli n'u ka baarasiraw jefoli ye u togolamogow fe jama

ye. An b'a jira aw la ko Jekabaara ni Kibaru sebenbagaw tun be njogonye in kene kan, ka fara tubabukan kunnafonisben sebenbaga dow taw kan minnu ye "Eko", Yeelen ; "Cauris" (Koori) ni "Esikoripiyon" ye, ani Nizeri ni Moritani ni Burkina ani Cadi ni Senegali jamanawkunnafonisben sebenbaga dow. Fen min ye Banumanke baaradaw ye, "CCA-ONG" temennen kofe, "Guamina" baarada ni Koro ani Duwanzan banumankew n'u njogonna camantun togolamogo be yen. Arajo Mali ni telewisonso fana togolamogo tun be yen. Tile fila kera baarada caman ka feere tigelenw jefoli la sigidaw lakanani siratege la. Njogonye mogo 37 sorola ka tilan jekuluba naani ce. O jekuluw tun ye : arajo labaara jekulu ; Widewo labaara jekulu ; tiyatiri (njogolou) labaara jekulu ani kunnafonisben sebenaw ka jekulu. Baara sege-sege dugu dantigera jekulu kelen-kelen bee kanma, wala-sa ka kalan ni baara noro njogon na. O desenfe arajo jekulu bora Segujumandon, kalo 7n tile 15 k'a kunda Kayi kan tile saba keli kanma, Kayi mara danma arajoso baaraw jatemineni kanma. O duguseje tiyatiri bolaw ka

jekulu ni widewo tigilamogowka jekulu bora Segu. Foloy'a kunda Koro kan ; filanan y'a kunda Duwanzan kan. O donkelen, kunnafonisben sebenaw y'u ka yoro lataa foloke Cenbala dugu kono, Saro kubeda la. Yen, olu ye dugukolonon kunbenbaara kelenwye, n'o ye farakurusiraw ye. Karidon sa, kalo 7 n tile 17, kunnafonisben sebenbagaw y'u kunda u taayoro filannan kan, n'o ye Sikasso dugu ye. Sikaso yen, jekullu mogow ni Sikaso sigida lakana baarada "FAO" njemaaw ye kunnafoni di sigi-ka-fo ke baarada o kan. A jirala k'o baarada in sigira sen kan 1991 san de la ni dije dukaafa ton "FAO" ka jejogonya ye, k'a da Itali jamana ka demennafolo dilen kan. Baarada in josen ye kungodaw labenni n'u lakanani ye. Nka u ka baara bee lajelen be ke ni dugu mogow yere bolodonni ye baara ketaw la k'a d'a kan a be fo ko : "sanni i ka mogo faana jege la don o don, i k'a dege jege mine na". Bee b'a don ko Sikaso mara de y'an ka jamana neema mayoreba ye. Jiriw ni sanjibaw ani dugukolo numanw faso don. Nka Sikaso mara ye yoro fana ye min ni lakanani ka kan k'a d'a kan bangangew be ke yen sira numan ni

Ka se duguw ma

Cikela ka here-soro da folo y'a ka senekedugukolo ye

sira jugu bëe kan. O dun ye binw ni jiriw furabulu anidugukolo yere tijené ka danmatemén sababu kunbabá do ye. Jiritigé fana ye sigida lanogoli waleba do ye, n'a y'a soro a te ke sira tilennen fe. O bëe temennen kofé, baaradaw sigikun belebele do ye Sikaso mara kono dunkafa sabatili ye, barisa, i n'a fo "FAO baarabolo" lasigiden italika y'a fo cogo min na : cogoya si la dugumögow te se ka s'u yere koro u ka baaraw la, n'a y'a soro dunkafa sabatilen t'u ye. O siratigé kelen na a y'a jira ko cikela b'a don ko sigida lanogoli ma ni. A t'a tugu k'a tijé. Nka ni se t'a ye k'a denw dahirimé soro sira were fe, o b'a bila sigida tijené na de ! O de kanma, baarabolo o baarabolo, n'e b'a fe ka sigida lakanani k'i kundoni ye, a wajibiyalen don i kan i ka dabali fana tige min be cikelaw ka dinenatigé nogoya. N'o kera doko-tige-ka feere o, finfinbo, olu n'u nogonna caman were be nogoya ! Fen

min ye dugukolonon ye, o fana ye cikelaw ka foro-kura-boba sababu girin do ye. O kanma, dugukolonon kunbenbaaraw kelika kan ka lasabati walasa cikelaw be se k'u wasa don waati jan kono, u ka foro folow la. Walasa ka sigida lakanani baaraw lasabati, Sikaso mara kono, "OAPF" n'o ye kungo laben ani kungo lakana baarada ye, O ni MAKOCI ye walebaw ke minnu musaka be taa dorome miliyari 7 la ! A kolosira fana ko "gaziko" donni daminená Sikaso kabini 1985 san, walasa ka do bo tobili doko la. Gakulu nanaw fana hakilinan lajensenna. Baarabolo dow fana y'u mako don bagan ladonyoro kerekerekerenew sigili la sen kan walasa ka do bo baganw ka tijeniw la. Nin baara lawaleyalenw bëe de b'a jira an na ko sigida tijé min be senna Sikaso mara kono, ko dan be na se ka sigi o la san nataw kono. Fen min ka

gelen, o de ye wale jugu in silatunu-baraw damineni ye. O dun kera. Ató ye baara olu lasabatili ye. Fen min ye kungo lakananenw kénéhake ye bi Sikaso mara kono, o ye tari 400.000 nogonye. Sikaso mara yere dugukolo kénéhake ye bametere 76.000 ye.

Fen min be se ka fo ka nin yoro in kuncé, o de y'a foli ye Sikasokaw ni Mali jamana duguw mögow to bëe ye ko t'here ni wasa b'an bolo sigida juman de kono K'a masoro, ni y'a men ko n'ogon bagantigiba te, bagandumuni soro cogó juman de b'i bolo ; n'i y'a men ko n'ogon samogo jara te (sene masa), cikedugukolo juman de be i bolo. Halin n'i y'a men ko n'ogon gabugu-kono-donsoba te, suman tobita de b'i bolo. Dijé kono ko bëe sirilen don nogon na. N'i y'a do la kelen kun bila, siga t'a la, i bolo be fo a tow juruku ko ! An sigidaw de y'an bi n'an sini ye. N'an y'u tijé an be dinenatigé geleya an yere bolo, ka yoro lakolon to an denw ne !

Sikasotaama senfe, an sera "FAO" baarabolo ka baara sifile dugu kono, n'o ye Kaboyila ye. An b'a jini aw fe aw ka jefe new kalan ka dugu o n'a sugandikun ani a kono baara kunna-foni soro.

Kalo 6n tile 25 de sa, taamadenw bëe ye nogon soro tuguni "Gabiriyeli Sise" togola dunan jiginso jirisunba koro, walasa k'u ka taamaw kunna-foni di nogon ma. O duguseje , nogonye kunceli kera wuladaféjanfan fe.

Ka se duguw ma

"FAO" baarabolo ni Kaboyilakaw césiraw.

Kaboyila dugu sigilen bë bametere 14 na, Sikaso tilebinyanfan fe. A bë Konowari siraba kiniyanfan fe. Siya fila de bë Kaboyila, minnu ye ; Tarawelew ani Keyitaw ye.

Tarawelew ye Minankaw ye. Olu de ye dugumogö fanba ye. Dugutigiya b'olu de ka bulonda la fana. Keyitaw ye maninkaw ye minnu sinitin bora Kaaba, Manden. Kaboyila mögo hake ye 1697 ye. O hake o tilannen don ce 837 ani muso 860 ye. Ob'a jira ko Kaboyilaka musoman ka ca n'a cemanw ye.

Munna Kaboyila sugandira Sikasso mara kono k'a ke "FAO" ka sigida lakanan baarabolo sifile dugu ye ?

kun saba de b'o la minnu ye :

- kun folo : kungo lakananen sabatilen sorola yen de min bë don baara-bolo ka baara kadara kono.

- Filanan : kungo lakananen baarabolo koro, n'o ye "OARS" ye, o tun bannen bë yen de : "FAO" baarabolo for'o de k'o.

- Sabanan : Mali jamana yere ye Kaboyila de sugandi k'a ke baara in sifiledugu ye.

Baara sifilewaati kuntaala

Sifileibaara in bë ke san fila de kono n'o bë ben kalo 24 ma. Kalo 8 n in'ye sifilebaara in damineni kalo 7 n ye.

Sifilebaara in bë mun kan ?

A bë kungo lakananen ladoncogo ni duguw ka jiriforoko kan, ka ben dugu sigidaw lakananidaw ma.

Mun ni mun ker'an fe Kaboyila an ka taama senfe ?

Kalo 6 n tile 23, an ni "FAO" Baa-

rabolo mögo faamuyalen do, n'o ye Amadu Jalo ye, o n'a jenogon do, an sera Kaboyila sogomada fe, waari 9 n na. An ni Kaboyilakaw folola ka sigika-fo ke dugu feréba ro.

O senfe, dugumogö y'u hakilliantaw fo u ni baarabolo in césiraw kan. Masala ninnu senfe, an y'a don ko bën ni nogonfaamu bë dugumogö ni baarabolo ce haali. O masalakene kelen de kan, an y'a don ko jiriforo kelen bë dugu yere togo la kene tari fila kan, ani kungo lakananen kelen, min fensennen don tari 410 kono. O tari 410 cecilen don siraba bametere 20 fe.

Dugumogö joyoro kera mun ye baara ninnu lawaleyali la ?

O folo kera dugu sigicogo nataliye dilanni ye dugumogö yere fe a dancew n'a lawalekow ani a ladalayorow bë pereperelatigelen don min kono. U joyoro filanan kera kungo lakananen kono baara ye in'a fo sira dilan n'a nogonnaw. U be sara

obaara o kanma. Nka dugumogö ni "FAO" baarabolo mögo bë dalen b'a la ko baara sara dili bë na dabila don do, k'a d'a kan kungo lakananen in nafa bë na don dugu yere de kun. Fen min ye dugu yere kono geleyaw ye, dugumogö da sera caman ma olu la. Nka geleya kolo girinba fila de b'olu la. O geleyaw ye jiko geleya ani dogotorosontanya ye. Masalaw kofe, an ni "FAO" mögo fila y'an kunda dugu togo la jiriforo kan folo. An kelen k'o laje, an sorola k'an kunda kungo lakananen kan. Yen, an ye baara kofolenw bë segesegé kene kan.

Kaboyila kungo lakananen.

A konoa fere bë taa tari 3100 la. Jiri suguya 1936 de b'a kono

Kolosili : jiriforo ni kungo lakananen baaraw kofe, dugumogö sebe donnendon nakobaara, baganmara ; jiriforosene ; senne ani kungo jiri labara.

Jekabaara seben jfekulu

An k'an sigidaw ladon walasa u k'an nafa

Ka se duguw ma

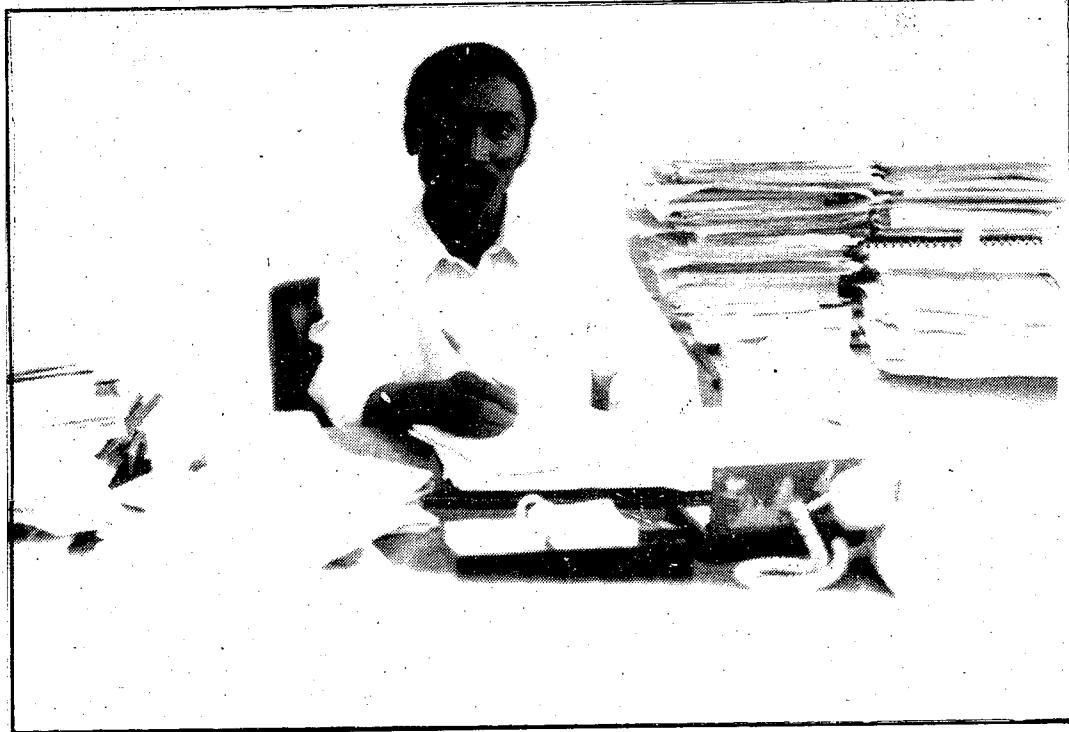
Balikukalan bε lahalā jumēn na Mali kōnō bi ?

Kalo kura (kalo 9n) tile 8 don ye balikukalan tɔgɔladon ye dijé fan tan ni naani jamana horonyalen bε kōnō. Osiratège la, an sera Mali balikukalan baarada nεmaa ma, n'o y'an ballimake Abdul Wahab Ture ye, walasa ka kunnafoni danmado sɔrɔ a fε Jekabaara kalanbagaw kanma, Mali balikukalanko kan. Ni mogo min ye jatemine ke, i b'a ye ko Mali ye balikukalan sankɔrɔta jamanaw rɔ nana dɔ ye. Ayiwa an bε balikukalan baarada (DNAFLA) nεmaa Abdul Wahab Ture bolo !

A ko di balikukalanko tariku kan ?

An k'a yεrε lamεn

"Ayiwa, a ni ce ! N bε jekabaara fo. N bε Jekabaara fo ka d'a kan a bε wale min na, wale juman don ! Ale b'an ka baara de sinsin an bolo. Barisa anw ka baara nεsinnen bε balikukalan de ma. Balikukalan dun , hali n'an tɔgo b'a la, jama de tɔgɔlako don. Jama tɔgɔlako don. Awa fana, cakεda minnu bε yen n'olu bε kunnafonisεbenw bɔ ; mogo minnu b'u bolo don balikukalan na an fε ; mogo minnu bε yen n'olu bε t'u sigi kalan blonw kōnō ; ne hakili la, an bεe lajelen kunko de don. O la, n'a nεna (balikukalan), a bε nε an bεe ye. Fen min y'i ka nninkal fɔlɔ ye, n'o ye k'a dɔn munna san o san, kalo 9nan tile 8 ganatigera k'a ke balikukalan tɔgɔladon ye dijé jamana horonyalen bε kōnō n bε n da s'o ma, ka dakuruŋe fila fo a kan. Iyεrε b'a dɔn cogo min, jama na yεremahoronyalenw ka kalan-ko setigiw ye nɔgɔn sɔrɔ Teheran, n'o ye Iran jamana faaba ye 1965

DNFLA nεmaaba Abdul Wahab Ture

san kalo 9n tile 3 f'a tile 8. U y'u hakili jagabɔ o nɔgɔnlajε sen fε ka taa dijé cogoyaw ma. U y'a ye k'a fɔ ko jamana dɔw bε yennɔ, olu ka sɔrɔw yiriwalen don. U ka kalansi raw cilendon ka nε. Ayiwa jamana dɔwεrew fana bε yen, minnu bε nɔgɔ la, n'u dεselen fana bε ka bɔ nɔgɔ la ! O de kanma u y'a nini ka feerε tige walasa jamana minnu bε yen, n'u dεselen bε ka bɔ nɔgɔ la, n'u bolot'u kɔsɔrɔ ; k'olu dεmen min b'a to u fana bε se ka bɔ nɔgɔ la. Bεe dun b'a dɔn ko jamana tε

se ka bɔ nɔgɔ la ni kalan ma ke ; jamana tε se ka bɔ nɔgɔ la ni sɔrɔ ma yiriwa ; sɔrɔ dun tε yiriwa fana kalan in kɔ ! O la, u y'u danc n'u bolonɔ bila sεben na, u y'a jira min kōnō ko : balikukalan in ka lasinsin. O dun bε lasinsin cogodi ? U ye feerε dɔ tige n'o ye balikukalan in sifileli ye jamana danmadow kōnō, jamana minnu y'u naniya jira k'u sεbe bε balikukalan ma ; n'u y'a jira fana k'olu ye dɔ ke balikukalan na, nk'u ma sε ka nɔberε de bɔ fɔlɔ. A ninina k'o dugu masinaw

Ka se duguw ma

ka demen walasa ka balikukalan nasinsin. Mali tun b'o jamanaw la. Jamana olu bëe lajelen tun ye 35 de ye, minnu y'u kan bila "UNESCO" ma. "UNESCO" ye dijnë jamana jekulu jeton de ye kalan layiriwali kanma. "UNESCO" kelen ka jamanaw ka naniya sëben sëgesëge ; a yera ko jamana wolowula (7) bë yen minnu ka kan ni baara in sifileli ye. Mali tun b'o jamana wolowula fana na ! Nka sanni o ce, an ka yëremahoronya talen, an y'a laje, an ka famaw ni jamanadenw y'a laje, walasa jamana ni kalan bë se ka yiriwa cogo min. Kalanduntëseka sabati cogoya wëre la, ni jamanadenw ma kalan. Sabu, n'an y'a laje, minnu bë taa lakoli la ; minnu bë taa an ka jamana kono kalanso jolenw la, n'i ye mögo kemé (100) jo, olu hake tun ye mögo mugan nifila de ye (22). N'i dun ye mögo 22 o bë mögo kemé na, a to ka ca de ! Fö k'a laje o töba in fana bë se ka kalan cogo min. O de kanma an tun ye ye feëre do tige n'o ye kalan kolomayoro, walima a sinsinbere sigili ye (éducation de base). O lajera. Nka fijen dösorola obaara ola. Ofijen kera kanko ye fölo. Barisa a yera ko ni denmisenniw bë taa kalan ke, u b'a ke tubabukan de la. Minnu fana tun m'o kalan ke, u y'olu fana

don o kalanso kono. Nka u fana ye baara ke ni tubabukan kelen o de ye. Kabini an ka yëremahoronya tara, an ye san naani, san duuru nögon k'o baara la. O san duuru nögon kelen baara la, a nana ye k'a föko fijen b'a la halibi ! Caman kera sa, nk'a töba de bë k'o ! O tumana, jateminë kera ko : n'i y'a ye to in ma se ka jenabo ; n'i y'a ye baara töba bë k'o, okoroye koko do b'a je. O k'o dun te döwëre ye kan k'o. An ka fasokanw dun bë yan, n'an ye kan wëre ta, n'o ye tubabukan ye, k'an bë baara ke n'o ye ka soro a minenw t'an bolo, ka soro a feërew tigelen t'an bolo ; ka soro a se t'an ye, a baara ka gelén. N'an dun ko k'an bë baara ke n'an ka kanw ye, o nafa ka bon

an kan. O nafa ka bon an kan ka da siratege camankan. O siratege fölo ye min ye o ye baara keli ye n'an fasokanye. Mögoduntëseka bo nögo la n'i yëre ka kan te ! Siratege filanan ye min ye, a ka nögon an man. Barisa i bë kan min fö, n'a föra k'ika sëbenni k'ola, o de kanogo i ma ni kalan ye i bë min ke ni wali kan ye. O de kanma a jirala k'a ka laje. O de koson an ka jamana nëmaaw y'a jira "UNESCO" la, a k'andemën walasa an ka kanw bë yiriwa. O de kanma, k'a ta 1968 san na fö ka na se 1972 san ma, cakedaw sigira balikukalan kanma. Anw yëre ka cakeda siger'o sen fe. O waati, a tun te wele ko : "DNAFLA" (denafla), i n'a föan b'a wele cogo min bi, nk'a tun bë

Balikukalan sinsinna MAKOCI ka baarasira bëe kono

Ka se duguw ma

Balikukalan ye senekelaw hakili dayelen, k'u ka baara nogoya u bolo

wele de ko :"santiri nasonali dalifabetizason" (jamana balikukalanso). O "santiri nasonali dalifabetizason" fana y'a ka baara keta ke. Nka baara in senfe, a jirala ko : "komi soro de be layiriwa. Soro dun te se ka ke ni kalan te, (aw yere hakili b'a la k'an tun b'a fo de ko : kalan be soro yiriwa). Baara in jutigera o hakilinan de kono. Baara in jutigera min ke, an be se 1972 san na tuma min, jatemin kera ka fo ko : noba bora ! Barisa senekela minnu tara an ka senekelaw baaradaw kono, walasa ka baara in ke, no sorola olu ka baara la. Hali n'a danna sannifeere ma. U sera k'o k'u yere ye. N'an tun y'a laje, folo jagokelaw be don u kan k'u sone sanni senfe. Senekelaw dun sera k'u ka baaraw k'u yere ye, k'u

kajatew bouyere ye. Okera baara ye, min ye bee nimisiwasa ! O tuma na, a jirala ko baara min kera, k'o baara nena. Nka baara nenen o be lataa cogodi ? O de fana nana ni ko were ye ! N'an y'a laje, "UNESCO" ni "PNUD" (dijes jamana horonyalenw ka netaa baarabolo) de tun ka demen b'an ma. O demenw kotigelen ko baara sonsonna, barisa an ka jamana ye jamana ye seba te min ye. Seba t'anye k'a da ko ketaw cayali kan ! Keneyakow be yen, kalan-kow be yen ; jamana yiriwabaara caman were be yen ; jamana kuntigiwtunkakan k'u nesin minnu ma. O de kanma soro nana dese an na. Ola, a jirala k'an k'a laje ka feere tige min b'a to balikukalan in be se ka lasinsin. O de nana ni

"DNAFLA" (balikuklan baarada) sigili ye sen kan. K'a fo ko "DNAFLA" in ye yoro kura ye, yoro kura te i komi n y'a fo cogo min "santiri nasonali" de tun don, n'o ye jama-na balikukalanso ye. "DNAFLA" sigira sen kan 1975 san de la.

Baara kesiraw tigera a kono minnu be wele ko :"Diwison" (baara dakun). O baara dakunw ka baara tun nesinnen be fen fila de ma. Kanko dönniya nejinini baara dakun tun be yen ; filanan tun ye balikukalan baara yere ye. Barisa balikukalan be ke kan de la. Fo k'o kan nejini, k'a segesegé, k'a nejen n'a kunkun tomo ka bo nogon na. Walasa baara be se ka ke n'a ye cogo min, in'a fo baara be ke ni kantow ye cogo min. Ode ye ko nafama ye, balikukalan te se ka ke min ko. Nin baara dakun filaw sigira sen kan. An tor'o de la fo bi bi in na an be se k'a fo ko alamudu-lilahi ! Caman kera nka baara toba de be yen.

"An be an jenogon Abdul Wahabu Ture ka jemukan lasonsoronyan. Ni Ala sonna, bo ko nata kono a n'a fo an ye toba min tora balikukankola. Okanma an b'aw wele aw k'aw hakili jagabo folo in kan sanni kalo 9n boko (81) ce !

Nininkali kebaga
Tumani Yalam Sidibe

Sira n'a kasaraw

K'a foko sirabana b'yen, fili dōonin b'o la barisa bana kerenkerennen te sira togo la. Nka k'a fo ko sira nōfēbanaw, o ye tijé legesé ye. Sira, a kera a sisima samanta ye wo, i n'a fo sikarati ni tabadaga ; a kera a muguma minta ye wo, i n'a fo siramugu ; sira ye fən ye min te hère si lase a kanubaga ma fo bōne. A b'e nafolo tijé kuma te kēneya ma. Dijé konfēnbaw dō don k'a d'a kasaraw kan. O de kanma 1992 san kalo 5 n tile 31 k'er'a kondonba ye dijé kono. Sira nōfēbanaw b'e mōgō miliyon saba de faga san o san, dijé kono. San o san fana, a b'e fijen da adamaden mōgō miliyon 10 nikōde ka dijēnatige la. Sira ye kōfen ye.

I - Sira ni kēneya

1°)- sira ni joli

Bee b'a dōn ko adamaden taala ye joli ye. Hali ni nin te joli la, a barika dulonnen b'a la. Sira dun b'e joli tijé de. N'o kera, a kasaraw b'e se joli temēnsiraw bee ma. A b'e joli yē lanagasi cogo min na, a b'e a temēnsiraw bee fana barika dōgōdōgoni ban. Dusukun ni bijen dun y'o temēnsira labarikama ye. O de b'a ke sira jōdaba b'e dusukuna banaw la i n'a fo aw y'a ye Jekabaara bōko ???? kono cogo min.

2°) - Sira ni balo yē

N'an b'e balo, o kōrō ye k'an b'e fijé mine k'a bila. O fijé-mine-ka bila o dun ye fogonfogon de ka baara ye. O fijé samanta o de fana b'an joli la senuya. Sira dun b'o ninakilisira degun. O b'e ke sababu ye ka barika bo an ka adamadenya taabolo caman na. O kēnekan misali dō file nin ye : ni sira minna (walima a sisi samanbaga) n'a minbali (walima a

sisi samanbali) jera boli walima fan-galabaara sugu o sugu ma, i b'a soro, a ka c'a la, sira minbali de b'e o wala ta. Tijé don, mōgō cogoya te kelen ye. Nka o n'a ta o ta, sira kōni t'a joyōro - jirabali to farikolo lafulti la de !

3°) - Sira ni adamadenya

A kera siramugu minbaga ye wo, o min wajibiyalen don ka t'a daji tu kērefe, a kera sira sisi samanbaga ye wo, o min b'a dafemōgōw degun sigida la, sira ko man di adamaden si ye barisa, dēsē b'a to hali a minbaga n'a sisi samanbaga t'a to yen, non te olu yēre t'a fe ! Ni sira daji tulen yeli ye nigginnanko ye, sikarati ni sira sisi samanta tow ye kasara teli jujōn ye an sigidaw ma. Sirabada joli, ni kungo joli, ani sibon joli ni adamaden basigiyōrō joli b'e ye tasuma cero k'a sababu ke sikarati kunkurun walima sira mōjōn tasumaman ye ?

II - Sira ni nafolo

Siramugu minnaw b'e se ka n jaabi ko nin t'anw ka ko ye barisa, kungo kono, anw yēre de b'an ka "minsira sene" ; dugubaw kono sira dōrōmē duuru la (d.5) b'e tile ke n'an ye. O ye kalo la dōrōmē kēme ni bi duuru ye (d.150). An b'olu jaabi ko kungo kono "minsira" foro tun mana ke jaba, walima gan, walima nkoyōforo ye, aa o b'e du bee nafa de ! "Minsira" foro kōni ye dutigi maloforo ye barisa a b'ale kelen de nafa. Fēn min ye duguba kōona ye, siramugu tile o tile dōrōmē 5, o ye kalo la dōrōmē 150 ye. O ye san dōrōmē : 1700 ye (nin jate la kalo bee jatera tile 30 ye wa ! Ayiwa dōrōmē 1700 kōni ye dōw ka kalo kelen tile 30 nasōngō ye dugubaw kono. Fo ka dōrōmē 20 yēre t'o kō !

Fēn min ye sikariti ye dun ? Aa, o

Ka se duquw ma

te fōbo, barisa a nēfoli ye kunkolodimi baju ye ! Aw k'a file dōrōn. Sikariti paketi kelen da nōgōn ye dōrōmē 20 ye. Tile o tile d.20, kalo kelen tile 30, aw b'o da dōn wa ? O ye dōrōmē 600 ye ! Esike ! San kelen dōrōmē 7200 ! Aw dun k'a dōn ko sikariti dōw paketi kelen sōngō b'e se ka se fo dōrōmē 60 ma ! An k'a da nōgōn dōrōn ta ta. E gatigi kelen b'e dōrōmē 7200 fiye san kōno sisi la k'i ka denbaya to !

III - Sira ni dōrōgu ani dōlō

An b'e nin yōrō in kunnafoni ta Jamana baarada ka kunnafoniseben dōne 11 na, min b'e wele ko "grin-grin" (gerengeren). O yōrō la, an balimamuso Umu Amar Taraweleye nin seben : "Sira ni dōlōkun kan, a ninina tuma bee k'a dōn ni dōrōguw don. Nin fēn fila ninnu y'u joyōrō lasinsin an ka adamadenya kono u kanucogo fe, hali ni dōlōfana kōnnen don ka temen sira kan. Bi bi in na, n'i ko k'i b'i disi da sira ni dōlōkoni kan, i b'e jate adamaden josiraw lafubaga ye. Diinckow siratēge la, dōlō kōnnen don silamew ma, a minbagaw fana ye bolokōfemōgōw ye sigiyōrō la. Sira ni dōlōkoni kōnnen te jamana sariyaw fe i n'a fo dōrōgu. N'u dun tara ka damatemē, u b'e ke adamaden la i n'a fo dōrōgu... "Nin yōrōin b'a jira an na ko sira ni dōlō ani dōrōgu ye fēn kelen togo saba de ye. Walasa aw ka da sira ka dōrōguya la, à ye jatēmine ke sira minna walima a sisi samanbaga dō la, min kōlilen don a ka sira la. Anew, a farikolo, ninnu bee b'e lafu. A b'e bō adamadenya la, ka ko bē diya bo a la. O waati la, hali a te tana soro a burankē delili la ! Aw dun ko di ?

Tumani Yalam Sidibe

Fasoden numan ka kene

Nin te ke ne na, nin te fo ne ma, o te k'anw ka nemaa ye

Yeko de ye foko ye.

Sibiridon, 1992 san kalo 7n tile 18, perisidan Alfa Umar Konare taara Mali sorodasiw kumanogonya u ka Kati kan na. Yen, a y'a jira sorodasiw la ko : jemufanga kono, sorodasiw ka kan ka sabati u dagayoro la jamana lakanani kanma. A ko k'a wajibiyalen be jamana fana ma a k'a ka kelecew (sorodasiw) ladon ladoncogo numan na. Fen min ye Musafanga jugu san 23ye, Alfa y'a jira ko kelecew ma here soro o kono barisa fanga jugu ye tilanni don u ce walasa k'a yere sinsin. Alfa ka kuma laban na, a y'a jira kelecew la k'u ye jamana denw de ye. Ko kanma u ka kan ka ke jamana kono kelenya sinsinbaga n'a taama-seere ye. Kuma kofe, kelecew ye keleminenta ke jamana nemaa nena. Ko labanna ni banabaatow foli ye.

Ninwale in ye fen ye min b'an hakili latige barisa jamana bee ka barika taamaseere y'a ka kelecew de ye. O dun ye fen ye jamana nemaa ma min dogon. An fe Mali kono yan, a wajibiyalen don hakilinan kura ka don kelecewla. Fanga marali, k'o b'u dusu la fo abada. Ka faso lakanani k'u dakawuli haami ye. Nk'o be se ka ke cogodi ni faso m'u bila u danbe kono ? O ka gelen ! 1961 san na, Mali jamana kelecew tun y'u danma taamaseere ye Afriki kono. I n'a fo Mali peredisan folo Modibo Keyitay'owaso da kene kan cogo min na, 1961 san kalo 9n na, Mali jamana sorodasiw (kelecew) kalikan folo kera de ko : an be saya fisaya ni maloye ! Udun fana

Peresidan Alfa ni sorodasiw ka nogonye kene

tor'o hakilinan de kan. Nka tiga-latalilen te ban ! O tiga toli do de kera Yetinan Musa Tarawele ye kelecew ce ro. O de kanma a y'a ka janfa folo siri a ladonbaga yere kanma, 1968 san na, n'o ye Modibo ye, ka soro k'a kokejogon bee da ji o san o ni 1991 san kalo 3n tile 26 ce. A dun labanna, ale yere da foronto ye. Walasa Ala k'an ka jamana kisi Musa nogon were ma, a wajibiyalen don bi-bi in na, an bee ma, siwili ni sorodasiw, an k'a don ko "mogo kelen ka soro te soro ye, nka jamana ka soro de ye soro lakika ye". N'o kera bee b'i ka keta don, k'i ka fasobaara k'o kadara kono. Peresidan Alfa dun y'o de wale sira bo nin

ye. Jemufanga la, fen fila ye wajibya ye : olu ye jamana lakanani ani jamana marali. Dine jamanaba bee kono, mara ye siwili ta ye k'a soro jamana lakanani ye sorodasiw ta ye. Awa jamana mara be siwili min bolo, ale de kelen ye sorodasiw fana kuntigiba ye. Waati sera sa, walasa maliden siwiliw n'a sorodasi bee ka nin sira in don ani k'a mine. An ka bongola dulonnen b'ode la de ! Peresidan Alfa ka kuma kelen in senfe, a y'i sinsin sorodasiw ka minenko kan. O dun ye tijen ye barisa, n'i y'a men n nogon kelesefarin te, a keminen de b'i bolo de !

Tumani Yalam Sidibe
Banumanké

*Aw be se k'aw ka batakiw ci an ma nin sira in fe :
Jamana baarada (Jekabaara) B.P. 2043 Bamako (Mali)
walima : aw ka seneké baaradaw ka bolo fe (MAKOCI,
OFISI, OTIWALE, ODIK...)*

Namakoro tulon

Dijé te ban, nk'a b'e dogoya. O misali surun ye mun ye ? Bamananw ka ladaw tun ka ca kosebe. An b'e don min na i ko bi, hali n'o ladaw bannen te, a caman jöngirilen b'e kosebe. An ka Namakoro tulon laje :

Bamana nanaje b'ee tun b'a waati fe. A b'ee n'a joyoró tun don fana. Namakoro ye bamanan lada kóroba do ye. Folofolo, ni sanjiko tun sèbekoro geleýara, walima ni furumusoko ni denkotun ye sigida mögöw dönyoró ban, mögö kórow tun b'e nogon laje, ka namakoro tulon sigi sen kan.

Diji, duloji ni nkumanji tun b'e bo k'a sèbekoro caya, ka ben don dogodalen ma. Nin ji koro saba de tun b'e wele ko dönnibaga hakilisigi jiw. Alamisadonya soggomada joona fe, nin donibaga hakilisigi baraw tun b'e doni ka nama-tiin sègeré. Bamananke kodonbagaw b'ee tun b'e nogon soro yen, dönnifalen hukumu kono, ka ko dila.

Ni sonnituma sera, Bamananke terentan, n'o ye namatigi ye, o tun b'a kotigya taama, l'a ka nanfen so kurakelen dayelé. O waati, dosokoro kan b'e sogo, k'o joli folo ke ka namakoro son. Baw tun b'e soro ka faga, ka sisew tugu olu la. O b'a soro, bamanaw y'u ne fin dogoya ji koro saba. Sanni tile ka kórota, jeni sogenin tobisogo tun b'e ke sababu ye, ka nanaje sankorota kosebe.

Tile kari waati, o b'a soro bamananw kiribilen n'u cangalilen, n'u ka mafenew kera nogon na, ka ben kelen kan.

Ni su sera arabakoya ma, kene tun b'e sigi, foli tun b'e duuru, k'a tige cewu, ka soro k'a namajo i ko tigatulo. O waati, Bamananke terentan nunkorola lajabalen sira-mugula, a ne fin dogoyalen minfen ni konfen la, a disi ngalamadonnen woro bilen daji la. A b'e wele bila namasuruku ma. O waati tun b'e wele ko dönnibaga kale ka "sinjen kene", min tun b'e namakoro tulon kuncé. Nin waatiw tun ka di bamananna, sabu ko diya nogon bolo tun b'e yen. Ni o namakoro tulon kun tun ye furumusoko ye, o san, namakoro sonnen kofe, kognow tun b'e damine fo ka taa samije jibin. Ni namakoro tun sonna denko la, O san, filaninden kundi de tun b'e sèbekoro caya sigida la.

Wa ni sanjiko de tun ye namakoro tulon kun ye, hali ni tilema de tun don, sanji tun b'e namakoro nanaje kuncé fo ka taa don samiya la. Suman tun b'e sèbekoro ne fo ka b'ee nimisiwasa.

Namakoro tulon tun ye geleýa kelé iada ye Bamananna. Nka sisan, o b'ee kera bolokofe fen ye. O de la an ko, dijé te ban, Nka dijé b'e dogoya.

Karamogo Nolo Buware
Bamako.

Poyi

Bololankolon !

Fantan ni mone !
Bololankolon dusukasi !
Cogontan ni kumasuli !
Alahu ye dijé da,
Ka fentigi masaya !
Bololankolon kera kerefesigi ye !
Setigi ni jama !
Setigi ni Cen !
Setigi ni bonya !
E dun, fennattannin ?
Mun b'e bolo ? Putere !
E b'e mun ne ? nboyi-nbayi ! Tu ! moriya !
Bololankolon ni woyo !
cogontan ni yoliyoli !
Tegeje ni denenfe meru !
Joyoró te bololankolon na !
Bololankolon fe kuma te lamé !
Bololankolon cen soro man di !
A y'an n'an ka sègen kun !
A ye meruyoro d'an ma degun kono !
A y'a kofile an na jenni kono !
N teri bololankolonw !
N'an ko an ka dijé jabo, anw cogontanninw !
An k'an new cii, sabu yeli ne b'an kun,
Nka, jaalatige cogo te an bolo !
N'an k'o an ka dijé jabo n teri bololankolonw !
An k'an tulo geren, k'an daw noro !
Sabu mènni tulo b'an kun, nka, kumada t'an fe !
ka na dimi !
kana dusu wali ta nofe !
N'an ko an ka mone bo,
N'an ko an ka dusu,
An ka dusu dönni nofe !
Dönni de b'e feere soro geleýa la !
N'an ye donne soro, an na se k'a k'an yere ye !
Donni Sababu la, an na mögö wew kisi !
Don ka jan, nk'a sebali te !

Karamogo Nolo Buware Bamako.

Sabujuman labanko

N'i sera dugui in kono mintogoye ko Kokunceso, i yere kolosi a kerefe fuginin na. Lo ni malo ani kaba ni tiga ni koori be sebekoro ne o fuginin kono. Nka, hun de !

Kokunceso dugu kono, mogo sigilende be yen nabaga kuraw kunnafonni kanma fuginin ka ko la. Ni mogomin y'o ka ladilikan men, i be wasa. Nka, n'i y'a ke tulomageleya ye, i koni be fuginin sigibagaw soro i ne sa !

Don do la, taamala do jiginna Kokunceso dugu kono. A togo tun ye ko Sabujuman. Dugumogow y'a n'a ka denbaya bisimila ni bonya ni karama ye. O yere de y'an ka farafinna danbe ye, barisa a be foanw de fe yan ko "mogo ni so ti yaala." Sabujuman tora Kokunceso foka se samine donda ma. Don do, a y'a ka dabanin d'a kan na k'i sara a jatigike la k'a be taa a sennayaala doonin walasa a na forokenenin soro. Oy'i kanto a ma ko : "Sabujuman fuginin min file an ni koren ce, i jija i kana se yen de barisa, ni mogomin tununa yen, o y'i bannen ye" ! Sabujuman ko k'a y'o men. Sabujuman bora k'i kunda koren kan. Sibankono te ladikan men de. A selen

sin cemance kono, a y'i kanto ko : kabakomogow ye kokuncesokaw koyi. Kongo be k'u denw faga u

bolo ka dugukolo dumanba in fensennen t'u koro. Aa, ni si min be bo la, ne n'o sidon bi" ! O yoroonin kelen bee, Sabujuman ye daba jigin bin junin do kan. O yoroonin kelen bee fan, mankanba kelen bora ni fan bee ce, k'a nininka ko : "Jonn de ye daba cun bin kan ne ka dugukolo kono ?" Sabujuman siranna, a yereyere, nk'o n'a ta bee a ye mankan in jaabi ko : "ne Sabujuman don" ! Mankan y'a nininka tugunin ko : "e dun y'o ke mun de kanma ?" Sabujuman y'a jaabi ko : "N b'a fe ka kabaforonin de bo" ! Mankan y'a nininka ko : "e y'o ke ni jon ka yamaruya ye ?" Sabujuman y'a jaabi ko : "Mogo si" ! Mankan ko a ma sa ko : "Ayiwa ne de ye jinekeba ye. Yan yoro in jinekuntigi de ye n ye. O kanma, n be n ka jinew bila ka taa demen don i ma" ! O kelen, jine kamalen keme bora. Ne keme ani tulo keme ani nin ba kelen b'u bee la. U bee nagalilen don. U bee sewalen don. U be tulon. U b'u pan ka saba ci ! Yoroonin kelen, u ye forokeneba bo Sabujuman ye. Sabujuman nisondiyalen taara Kokunceso. A y'a waso dugumogow la, k'a fo ko : nalomadugu, dunan keguman ye masa ye ! Dugumogow si m'a jaabi barisa olu bee tun b'a fo u yere kono ko : "Ko jujon te, nk'a laban de don" ! Kalo kelen temenna. Sabujuman y'a ka kabasi ta k'i kunda fuginin kan. k'a be t'a ka foro lake. A selen yen a ye kabakise kelen dan yoro min, mankanba kelen bora ni fan bee ce k'a nininka ko : "Jonn de ye daba don ne ka dugukolo la ?" Sabujuman siranna nk'a ma yereyere. A ye mankan in jaabi ko : "Ne Sabujuman de don." Mankan y'a nininka tugunni ko : "edun y'o ke mun de kanma ?" Sabujuman y'a jaabi ko : "An ye foro min bo, n b'a fe k'o de dan". Mankan y'a nininka ko : "e y'o ke ni jonn de ka yamaruya ye ?" Sabujuman y'a jaabi ko : "Mogo si" ! Mankan ko a ma sa ko : "Ayiwa, ne de

ye jinekeba ye. Yan yoro in jinekuntigi de ye n ye. O kanma, n be n ka jinew bila ka taa demen don i ma" ! O kelen, jine kamalen ba kelen bora. Ne ba kelen ani tulo ba kelen ani nin ba tan b'u bee la. U bee nagalilen don. U bee sewalen don. U be tulon. U b'u pan ka saba ci ! Yoroonin kelen, u ye keneba in bee dan ka ban pewu kaba la Sabujuman ye ! Sabujuman nisondiyalen taara Kokunceso. A y'a waso dugumogow la. Dugumogow fana ko a ma ko : "huun !" Sanji nana. A ma dese. A ma danmatem. Danfenn falenna. Binw fana falenna danfenn koro. Don do la, Sabujuman wulila k'a be t'a ka foro laje. A selen yen, a y'a biri ka binjunin kelen bo ka bo kaba koro. O yoroonin kelen bee la, mankanba do bora ni fan bee ce, k'a nininka ko : "Jonn de ye bin bo ne ka dugukolo kan ?" Sabujuman ma siran sanko ka yereyere. A ye mankan jaabi ko : "Ne Sabujuman de don !" Mankan y'a nininka ko : "E dun y'o ke mun de kanma ?" Sabujuman y'a jaabi ko : "bin de wulila an ka kaba dannen koro." Mankan y'a nininka ko : "Jonn de y'o yamaruya d'i ma ?" Sabujuman y'a jaabi ko : "Mogo si" ! Mankan ko a ma sa ko : "Ayiwa, ne de ye jinekeba ye. Yan yoro in jinekuntigi de ye n ye. O kanma, n be n ka jinew bila n ka taa demen don i ma" ! O kelen, jine kamalen ba tan bora. Ne ba keme ani tulo ba keme ani nin ba keme duuru b'u bee la. U bee pan ka saba ci ! Yoroonin kelen, u ye bin bee bo ka bo kaba koro Sabujuman ye. Sabujuman nisondiyalen taara Kokunceso. A y'a waso dugumogow la. Dugumogow dun ma dimi barisa olu bee tun b'a don ko "Jine jenogonya laban ye jurusiri-juru sarali ye don do" !

(A to be boko 91n kono)

Nsirin bayelemabaa
n'a rokurayabaa : Banumanké